

2005-09-19

Regeringsrätten
Box 2293
103 17 STOCKHOLM

Yttrande i Regeringsrättens mål nr [REDACTED]

YTTRANDE

För de bolag som inte valt eller var tvingade att tillämpa Redovisningsrådets rekommendationer fanns för tiden före den 25 oktober 2000 inom god redovisningssed flera alternativ för redovisning av allokerade medel från SPP utöver den kontanta utbetalningen.

Ett alternativ var att den redovisning som anges i BFNAR 2000:1, Redovisning av återbäring av överskottsmedel i SPP tillämpades redan innan det allmänna rådet trätt ikraft. Alternativet innebär att fordran skall tas upp i balansräkningen och intäktsföras.

Ett annat alternativ var att bolagen bedömde att de allokerade medlen inte med tillräcklig säkerhet skulle medföra kostnadsreduceringar eller ett inflöde av pengar. I så fall skulle någon fordran inte tas upp i redovisningen.

MOTIVERING

Frågan

Regeringsrätten har anmodat Bokföringsnämnden (BFN) att inkomma med skriftligt yttrande i mål nr [REDACTED]. Målet gäller beskattning vid återbäring från försäkringsföretag vid inkomsttaxeringen 2001.

Själva sakfrågan besvaras av ett allmänt råd med tillhörande vägledning från BFN som avgivits den 25 oktober 2000, Redovisning av återbäring av överskottsmedel i SPP, BFNAR 2000:1. Frågan i målet avser dock vad som var god redovisningssed innan dess att nyss nämnda allmänna råd trätt i kraft.

Förutsättningarna

[REDACTED] hade tilldelats allokerade medel från försäkringsbolaget Alecta (f.d. SPP). Information om hur medlen kunde användas var godkända av Konkurrensverket och beslutade av SPP:s styrelse den 28 april år 2000, då de också lades ut på SPP:s hemsida. Den 10 maj år 2000 meddelades SPP:s kundföretag brevledes om villkoren för nyttjandet av de allokerade medlen, därmed var såväl det allokerade beloppet som villkoren för nyttjandet kända.

I korthet var villkoren för nyttjandet av de allokerade medlen att 20 % betalades ut kontant. Den kontanta utbetalningen uppgick till minst 100 tkr, varför företaget som hade ett lägre belopp tilldelat fick allt utbetalt kontant. Resterande del kunde utnyttjas mot upp till 80 % av framtida pensionspremier. Vidare informerades om att från 1 oktober skulle medlen under vissa förutsättningar kunna överlåtas.

[REDACTED] har i bokslutet 2000-04-30 enbart tagit upp kontantdelen av de allokerade medlen. Såvitt framgår av handlingarna hade BFNAR 2000:1 inte trätt ikraft vid tidpunkten då [REDACTED] fastställde sin årsredovisning. Däremot fanns sedan augusti 1999 det uttalande från Redovisningsrådets Akutgrupp, URA 13, Återbäring av överskottsmedel i Alecta/SPP som BFNAR 2000:1 i princip ansluter sig till.

Akutgruppens uttalande var mycket omdebatterat. Många menade att det var felaktigt att ta upp fordran då företagen inte hade någon kontroll över den. Det faktum att redovisningen skulle medföra en omedelbar beskattning trots att likvidflödet in till företaget kunde komma långt senare ansågs av många vara både orättvist och felaktigt. Förutom själva sakfrågan debatterades också vid denna tidpunkt huruvida ett icke-noterat företag var skyldigt att följa en rekommendation från Redovisningsrådet eller inte. Utifrån dessa förutsättningar hade de icke-noterade företagen att bedöma huruvida de skulle följa akutgruppens uttalande eller inte.

Bedömning

Vilka lagar och rekommendationer var aktuella vid tidpunkten för upprättandet av årsredovisningen?

För det i målet aktuella räkenskapsåret gäller årsredovisningslagen (1995:1554), ÅRL. I denna lag finns inget givet svar på frågan hur de allokerade medlen skall redovisas. Företagen var därför skyldiga att titta på eventuell kompletterande normgivning vid bedömning av god redovisningssed. Det som fanns var Redovisningsrådets akutgrupps uttalande URA 13.

Såvitt framgår av handlingarna var [REDACTED] inte skyldigt att följa Redovisningsrådets rekommendationer. Vid tidpunkten för fastställandet av årsredovisningen fanns inget allmänt råd från BFN som behandlade frågan.

Ovanstående innebar att ingen direkt tillämplig kompletterande normgivning fanns. Det innebar inte att företaget kunde göra som de ville. Fortfarande gällde att god redovisningssed måste iakttas. Företaget kunde då till exempel följa etablerad praxis eller hämta vägledning från annan normgivning.

Vad var god redovisningssed?

BFNs allmänna råd i frågan trädde ikraft den 25 oktober 2000. I rådet sägs att det inte omfattar bokslut som fastställs före den 25 oktober år 2000. Detta faktum visar att det kan ha funnits alternativa redovisningssätt tidigare.

Redovisningsrådets akutgrupp hade i URA 13 fastslagit att företagen skulle redovisa en fordran avseende de allokerade medlen från Alecta. URA 13 hade trätt ikraft då [REDACTED] fastställde sin årsredovisning. Av uttalandet tillhörande BFNAR 2000:2, Tillämpning av Redovisningsrådets rekommendationer och uttalanden, framgår:

”Inte sällan kan vissa av de värderingsprinciper som kommer till uttryck i Redovisningsrådets rekommendationer anses utgöra en del av denna goda sed redan före rekommendationens tillkomst. Så kan till exempel vara fallet om det funnits en tidigare rekommendation med likartat innehåll från en annan normgivare eller om det på annat sätt etablerat sig en fast praxis hos de icke-noterade företagen.”

I detta fall fanns ingen normgivning innan akutgruppsuttalandet tillkom och det fanns heller ingen fast praxis. Tvärtom pågick en debatt om vad som egentligen var rätt eller fel i den fråga som URA 13 behandlar. BFN menar därför att akutgruppsuttalandet i denna fråga inte kan anses ge uttryck för den enda möjligheten att redovisa i enlighet med god redovisningssed.

Som nämnts ovan kunde företagen ha hämtat vägledning från akutgruppens uttalande. Det var dock inget krav, utan alternativa möjligheter fanns. Enligt BFN fanns det före ikraftträdandet av BFNAR 2000:1, som framgår nedan, i vart fall två alternativ som rymdes inom god redovisningssed.

Alternativ 1 – redovisning av fordran och intäkt

Företagen hade kunnat göra samma bedömning som BFN gjorde den 25 oktober år 2000. BFN säger i BFNAR 2000:1 att URA 13 skall gälla för alla företag. Till det allmänna rådet har BFN också lämnat en vägledning. Av den framgår hur BFN ser på intäktsredovisningen. BFN anser att utgångspunkten vid redovisning av de företagsanknutna medlena är att detta är en återbetalning av tidigare för höga premieinbetalningar. Företagen har därmed redan utfört sin prestation för att få beloppet varför det skall intäktsföras.

Matchning av kostnader

En grundläggande princip inom redovisningen är att kostnader skall matchas mot de intäkter de hör samman med. När det konstaterats att ett företag skall redovisa en intäkt för en viss redovisningsperiod måste det därför prövas vilka utgifter som skall redovisas som kostnader under samma period.

Som nämnts ovan anser BFN att motprestationen för att få beloppet redan är slutförd i och med att företaget har betalat för höga premier, varför inkomsten skall intäktsföras direkt. De kostnader som hör ihop med intäkten har bolaget redan haft. Det har inte uppstått något åtagande (vare sig legalt eller informellt) som motiverar att företaget skulle ha rätt att redovisa en avsättning. Enligt BFNs uppfattning kan med andra ord en redovisning av en avsättning kopplat till en redovisning av en fordran på Alecta inte vara i överensstämmelse med god redovisningssed.

Värdering av fordran

Företagen var tvungna att göra en bedömning av på vilket sätt och i vilken takt de allokerade medlen kunde nyttjas för att kunna värdera fordran på ett korrekt sätt. För de flesta företag torde detta ha varit möjligt i maj 2000 då de hade fått information om såväl allokerat belopp som villkor för tillgodogörande från SPP. Företag som i sin verksamhet såg framför sig att de skulle komma att erlagga pensionspremier i en omfattning som medför att de allokerade medlen tillförs bolaget inom en överskådlig tid var därför skyldiga att göra en beräkning av fordrans värde. Det faktum att företagen inte exakt kunde veta hur mycket de skulle erlagga i pensionspremier varje år var inget skäl att inte ta upp fordran.

En del företag som exempelvis haft en sjunkande omfattning av sin verksamhet kunde ha relativt stora allokerade medel i förhållande till möjligheterna att tillgodogöra sig medlen via pensionspremiebetalningar. Dessa företag var i en större omfattning hänvisade till den utlovade andrahandsmarknaden. För dessa företag kan det ha varit befogat med en stor försiktighet vid värderingen av fordran.

I speciella fall kan det ha varit mycket svårt att avgöra i vilken omfattning företaget kunde tillgodogöra sig de allokerade medlen. Som exempel kan nämnas företag som avvecklat verksamheten eller var hotat av en konkurs. I en del fall kan det då till och med ha varit befogat att värdera fordran till belopp nära noll. Baserat på information från SPP om kommande andrahandsmarknad torde dock i de flesta fall en försiktig värdering ha lett till att fordran hade ett värde, om än avsevärt lägre än det nominella beloppet.

Alternativ 2 – ingen redovisning av fordran

I den information som lämnades av SPP förbehöll sig SPP äganderätten till de allokerade medlen genom formuleringen:

”Medlen ägs av SPP respektive SPP Liv och utgör en del av deras riskkapital, så kallad allokerad återbäring. Det betyder att medlen kan reallokeras (återtas) under

vissa förutsättningar, till exempel om den kollektiva konsolideringsgraden skulle understiga 105 %, eller om SPP:s respektive SPP Livs styrelser på grund av kommande myndighetsbeslut anser sig behöva ompröva konsolideringsgraden i sin helhet”.

Bland annat utifrån ovan givna information kan man ställa sig frågan om ett företag som fick allokerade medel tilldelat kunde bedöma att medlen med tillräcklig säkerhet skulle tillföras företaget i form av kostnadsreduceringar eller försäljningsintäkter. Enligt BFN skall endast fordringar som är säkra eller nästintill säkra tas upp i balansräkningen. Företagen kunde ha gjort bedömningen att de allokerade medlen inte var tillräckligt säkra för att definieras som en tillgång som kunde tas in i balansräkningen.

BFNs uppfattning

Innan BFNAR 2000:1 trädde ikraft fanns det inget krav på att ta upp en fordran överstigande kontantdelen. BFN menar att det har funnits flera sätt att tillämpa god redovisningssed. Alternativet att inte ta upp någon fordran med motivering att företaget inte med tillräcklig säkerhet kunde bedöma att de allokerade medlen skulle leda till ett inflöde av pengar eller kostnadsreduceringar kunde därför också inrymmas inom god redovisningssed.

I de fall företagen resonerat utifrån riktlinjerna i BFNAR 2000:1 redan innan den trätt ikraft (eller om företaget uttalat att de tillämpar Redovisningsrådets principer) gick det i de flesta fall att göra en tillförlitlig beräkning av värdet på fordran. Även om ett enskilt företag inte bedrev någon verksamhet, eller bedrev en mindre verksamhet, fanns det enligt villkoren andra möjligheter att tillgodogöra sig de allokerade medlen. Företagen borde därför i de flesta fall ha åsatt fordran ett värde, även om värdet i en del fall kunde ha varit väsentligt lägre än det nominella värdet.

Det aktuella målet

BFN kan inte utifrån ingivna handlingar sluta sig till vilken redovisningsprincip [REDACTED] valt vad gäller redovisning av de allokerade medlen. I handlingarna finns inte aktuell årsredovisning av vilken eventuellt framgått vilken princip [REDACTED] tillämpat. BFN kan av den anledningen inte yttra sig i det specifika målet utan endast hänvisa till ovan angivna riktlinjer.

Detta yttrande har beslutats av BFN i plenum.

Hans Edenhammar
ordförande

Claes Eriksson
föredragande